

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

**Adolygiad o Ddulliau Gweithredu
Landlordiaid Cymdeithasol Cymru
wrth Gynyddu dewis wrth Osod Llety
Crynodeb Ymchwil**

Cyflwyniad

Comisiynodd Llywodraeth y Cynulliad y prosiect hwn i gynnig adolygiad o systemau gosod sydd yn cael eu defnyddio ar hyn o bryd gan landlordiaid tai cymdeithasol yng Nghymru, sydd naill ai ar sail dewis neu y mae dewis yn rhan bwysig ohonynt.

Nodau'r prosiect oedd:

- Cynnig gwerthusiad i Lywodraeth y Cynulliad o ba mor dda y mae cynlluniau peilot Gosod ar Sail Dewis yng Nghymru yn cyflawni'r canlyniadau a fwriadwyd.
- Defnyddio'r canfyddiadau hyn i lunio arfer da yng nghyswllt cynlluniau Gosod ar Sail Dewis, a fydd yn addas i'w defnyddio gan Lywodraeth y Cynulliad.

Roedd tair elfen gan fethodoleg y prosiect:

1. Cynhaliwyd cyfweiliadau teleffon gyda'r holl awdurdodau lleol, a gyda chymdeithasau tai gyda stoc o fwy na 150 uned, i sefydlu i ba raddau y mae'r polisïau dyrannu cyfredol yn caniatáu i ymgeiswyr arfer dewis wrth gael eiddo ar osod.
2. Cyfweiliadau wyneb yn wyneb wedi eu strwythuro'n rhannol a gynhaliwyd gyda phob un o'r landlordiaid cymdeithasol sy'n gweithredu cynllun gosod gydag elfen sylweddol o ddewis. Fel rhan o'r cam hwn, casglwyd deunydd printiedig gan bob landlord, gan gynnwys manylion y cynllun, ffurflenni cais, hysbysebion nodweddiadol a ffurflenni ymgeisio. Archwiliwyd gwefan pob cynllun hefyd, ac aseswyd y cynlluniau ar ba mor safonol a pha mor eglur oedd y wybodaeth a roddwyd.
3. Cynhaliodd BMRB gyfweiliadau ansoddol gydag ystod o gwsmeriaid, er mwyn deall ymateb cwsmeriaid i gyflwyno cynlluniau Gosod ar Sail Dewis. Cyfwelwyd cyfanswm o 30 cwsmer, deg o bob un o dri chynllun. Dewiswyd y tri chynllun oherwydd bod ganddynt ddull gweithredu gwahanol i gyd. Rhannwyd pob un o'r deg cyfweiliad ar gyfer pob landlord rhwng cwsmeriaid oedd wedi gwneud cais llwyddiannus, cwsmeriaid oedd wedi gwneud cais ond a fu'n aflwyddiannus neu oedd wedi gwrthod eiddo a gynigiwyd iddynt, a chwsmeriaid nad oedd yn gwneud cais ar y pryd.

Cefndir y prosiect

Dros y blynyddoedd diwethaf gwelwyd pwyslais cynyddol mewn gwasanaethau cyhoeddus ar symud oddi wrth ddosbarthu nawddoglyd ar adnoddau prin lle mae gweithwyr proffesiynol ac 'arbenigwyr' yn penderfynu pwy sy'n cael beth, tuag at ymrymuso defnyddwyr gwasanaethau cyhoeddus i wneud dewisiadau ar sail gwybodaeth am y gwasanaethau y mae arnynt eu hangen.

Mewn tai cymdeithasol, mae hyn wedi creu diddordeb yn y modd y gall gosod tai cymdeithasol fod yn canolbwyntio mwy ar anghenion a dyheadau aelwydydd unigol, a sut y gellir mynegi'r rhain yn fwy effeithiol yn y broses osod.

Yng Nghymru, mae'r Strategaeth Dai Genedlaethol¹ yn nodi barn Llywodraeth Cynulliad Cymru ar osod tai cymdeithasol yn y geiriau hyn:

‘Elfen hanfodol o'r nod hwn yw hyrwyddo dull gweithredu sy'n canolbwyntio ar y cwsmer wrth ddyrannu tai cymdeithasol sy'n:

- cynnig y dewis gwirioneddol mwyaf posibl;
- creu cymunedau sefydlog; a
- sicrhau bod adnodd a ariannwyd gan y cyhoedd yn parhau'n hygyrch i'r rhai y mae arnynt angen tai cymdeithasol.’

Nid yw'r Strategaeth yn pennu unrhyw ddull penodol o osod eiddo, ond mae'n nodi amcanion clir y dylai polisïau ac arferion gosod eu cyrraedd.

Fodd bynnag, mae'n bwysig cadw mewn cof, pa bynnag ddull gosod a ddewisir, mae'r nifer o dai sydd ar gael yn aros yr un fath. Nid yw cynyddu gallu ymgeiswyr i ddewis ar sail gwybodaeth yn creu unrhyw gyfle ychwanegol i osod.

Ar gyfer bron pob math o eiddo, ym mhob lleoliad bron, mae mwy o ymgeiswyr nag o eiddo. Rhaid i landlordiaid cymdeithasol ddatblygu meini prawf ar gyfer dethol yr ymgeisydd mwyaf addas, neu ar gyfer dogni ar argaeledd eiddo.

Wrth wneud hynny, rhaid i landlordiaid cymdeithasol eu hunain wneud dewisiadau. Mae'r dewisiadau hyn yn cael eu cyfyngu gan y fframwaith statudol a rheoliadol ar gyfer dyrannu eiddo, ond mae nifer o feysydd lle bydd raid i landlordiaid cymdeithasol benderfynu a ydynt yn dymuno arfer eu dewis eu hunain neu beidio wrth dethol ymgeiswyr.

Mae canfyddiadau'r prosiect hwn yn nodi'r problemau y bydd raid i landlordiaid eu cadw mewn cof wrth ystyried sut y gallant alluogi ymgeiswyr i arfer dewis ar sail gwybodaeth wrth wneud cais am gartref newydd.

Y cefndir i gyflwyno cynlluniau Gosod ar Sail Dewis yng Nghymru

Erbyn diwedd 2006/07, roedd Gosod ar Sail Dewis wedi dod yn nodwedd gynyddol bwysig o'r sector tai cymdeithasol yng Nghymru. Roedd un ar ddeg awdurdod lleol² a chymdeithas tai yn gosod y cyfan o'u stoc trwy gynlluniau Gosod ar Sail Dewis, ac roedd

¹ *Gwell Cartrefi i Bobl Cymru: Strategaeth Dai Genedlaethol*, Cynulliad Cenedlaethol Cymru, 2001

² Yn cynnwys Cyngor Sir a Dinas Abertawe, lle penderfynodd yr awdurdod lleol ymestyn y cynllun peilot Gosod ar Sail Dewis i bob rhan o'r ddinas.

nifer gynyddol o gymdeithasau tai wedi dod yn bartneriaid mewn cynlluniau Gosod ar Sail Dewis dan arweiniad awdurdod lleol.

Dechreuwyd cyflwyno cynlluniau Gosod ar Sail Dewis yn hwyr yn yr 1990au, mewn amodau marchnad dai gwahanol iawn i'r rhai sy'n bodoli yn 2007/08. Yn y chwe blynedd o 1999 hyd 2005, mae pris tŷ arferol yn y chwarter isaf o'r farchnad yng Nghymru wedi codi o 135%; ond dim ond o 27% y mae enillion gros cyfartalog wedi codi. O ganlyniad, mae'r pwysau ar y sector tai cymdeithasol wedi cynyddu'n fawr. Mae'r trosiant wedi arafu, gan roi cyfle i lai o ail osod, mae cyfran uwch o'r tai sy'n cael eu hail osod yn mynd i'r digartref, ac mae'r gyfran o bobl fregus ymhlith y digartref wedi cynyddu'n sylweddol.

O ganlyniad, mae dyluniad cynlluniau Gosod ar Sail Dewis hefyd wedi newid, gan symud yn gynyddol oddi wrth yr amser yn aros tuag at yr angen am dai fel y prif ddull o 'ddogni' gosodiadau tai cymdeithasol, adnodd sy'n gynyddol brin. Dim ond un o'r un ar ddeg cynllun Gosod ar Sail Dewis sydd yn awr yn dibynnu'n llwyr ar yr amser y bu'r unigolyn yn aros.

Dylunio cynllun gosod: cydbwysu angen am dai a chysylltiad lleol

Wrth ddylunio cynlluniau gosod tai, mae awdurdodau lleol yn cael eu cyfyngu gan ofynion cymhleth y ddeddfwriaeth gyfredol. Er nad yw cymdeithasau tai yn cael eu cyfyngu yn yr un ffordd, polisi'r Cynulliad yw bod ymgeiswyr am dai cymdeithasol yn cael cyfle tebyg i gael mynediad i'r sectorau awdurdod lleol a chymdeithasau tai.

Yn fras, mae'r ddeddfwriaeth gyfredol yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol dderbyn ceisiadau gan unrhyw un sy'n dymuno ymgeisio (o le bynnag y maent yn dod³), a rhoi 'ffafriaeth resymol' wrth osod llety i ymgeiswyr sy'n disgyn i un neu fwy o gategoriâu penodol (y 'categoriâu ffafriaeth resymol').

Dim ond i wahaniaethu rhwng ymgeiswyr ag anghenion tai tebyg y gall awdurdodau lleol ddefnyddio cysylltiad lleol. Fodd bynnag, nid yw 'ffafriaeth resymol' yn golygu 'ffafriaeth dros bopeth'. Gall awdurdodau lleol gyfyngu argaeledd eiddo ar osod mewn rhai ardaloedd (mewn pentrefi gwledig yn nodweddiadol) i ymgeiswyr gyda rhyw ffurf ar gysylltiad lleol, ar yr amod bod ffafriaeth resymol yn cael ei roi i ymgeiswyr yn y categorïau penodol yng nghyfanswm yr eiddo a osodir gan yr awdurdod lleol.

Yn gyffredinol mae awdurdodau lleol sydd wedi diwygio eu polisiau gosod i ystyried Deddf Digartrefedd 2002 wedi mabwysiadu polisiau sy'n cydymffurfio â'r gofynion hyn, er i'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus fynegi pryder yn gynnar yn 2006 bod nifer o awdurdodau lleol heb ddiwygio eu polisiau eto.

³ Gyda rhai eithriadau cyfyngedig: gweler y Prif Adroddiad am ddisgrifiad manylach.

Dylid nodi na all awdurdodau lleol enwebu ymgeiswyr i gymdeithasau tai oni bai bod hynny yn unol â'u polisi dyrannu.

Mae gan ddyrannu tai cymdeithasol rôl ganolog mewn cynllunio strategol ar dai. Yn ogystal â diwallu anghenion lleol a chyfateb i anghenion a dewis ymgeiswyr, rhaid i awdurdodau lleol ddylunio eu polisiau i fodloni amcanion strategol, gan gynnwys, er enghraifft, lleihau'r tan-lenwi a galluogi pobl i symud ymlaen o lety dros dro. Mae'n ofynnol i gymdeithasau tai gydweithredu'n llawn ag awdurdodau wrth iddynt gyflawni'r amcanion hyn trwy eu polisiau eu hunain, a bydd raid cyd-gynllunio polisiau ac arferion dyrannu er mwyn cyflawni hyn.

Gwella gwybodaeth: galluogi ymgeiswyr i wneud dewisiadau ar sail gwybodaeth

Un o nodweddion allweddol cynlluniau Gosod ar Sail Dewis yw gwelliant yn ansawdd yr wybodaeth a roddir i ymgeiswyr, a thrwy hynny gynyddu eu gallu i wneud dewisiadau ar sail gwybodaeth am eu rhagolygon o gael eu hail gartrefu.

Mae nifer o landlordiaid wedi cynhyrchu mapiau yn dangos y nifer o eiddo sydd yn eu meddiant ym mhob ardal, tref, neu bentref. Mae gwybodaeth o'r fath o fudd amlwg i ymgeiswyr, a all weld pa ardaloedd y byddai'n rhaid iddynt eu dewis er mwyn cael gobaith rhesymol o gael eu hail gartrefu. Mae'r gwrthwyneb yn wir hefyd: gall ymgeiswyr weld yr ardaloedd nad oes eiddo ynddynt yn glir, neu ardaloedd pan nad oes ond un neu ddau ar ôl yn y pentref. Gyda'r wybodaeth addas, gall ymgeiswyr benderfynu eu hunain a ydynt yn barod i gyfaddawdu o ran yr ardal er mwyn cynyddu'r tebygolrwydd y byddant yn cael eu hail gartrefu.

Mae pob cynllun Gosod ar Sail Dewis yn gweithredu trwy hysbysebu eiddo gwag i ymgeiswyr, a all wedyn ddewis ymgeisio am eiddo y mae ganddynt ddiddordeb ynddo. Mae'r rhan fwyaf o gynlluniau yn hysbysebu pob eiddo gwag i bob ymgeisydd, ond mae rhai yn cyflenwi manylion am eiddo gwag y mae'r ymgeisydd yn gymwys ar ei gyfer.

Mae hysbysebu'n agored yn cynnig y fantais o fod yn dryloyw. Gall hyn gael nifer o ganlyniadau:

- Trwy hysbysebu pob eiddo gwag gellir lleihau'r amheuaeth bod ambell i eiddo yn cael ei ddyrannu tu allan i 'reolau'r' cynllun.
- Gall galluogi ymgeiswyr i ymgeisio am eiddo nad ydynt yn gymwys amdano i ryw raddau ddatgelu galw cudd am eiddo y bu ychydig o alw amdanynt: mae'n beth cyffredin i bobl ifanc sengl ymgeisio am bedsits a hysbysebair mewn tai gwarchod, gan ddangos bod y galw'n bodoli, er ei fod gan grŵp cleientiaid gwahanol.
- Gall hysbysebu pob eiddo gwag hefyd ddangos cyn lleied o eiddo gwag sydd ar gael mewn gwirionedd: gall ymgeiswyr gael darlun llawer mwy realistig o'r tebygolrwydd y byddant yn cael eu hail gartrefu.

- Mewn rhai achosion⁴, mae'r sylweddoliad pa mor ychydig o leoedd gwag sydd ar gael mewn tai cymdeithasol wedi cynyddu'r gefnogaeth gyhoeddus gyffredinol i gynyddu'r ddarpariaeth tai fforddiadwy.

Mae'r rhan fwyaf o gynlluniau Gosod ar Sail Dewis yn defnyddio ystod gynyddol o gyfryngau i hysbysebu eiddo ac i alluogi pobl i ymgeisio. Mae mynediad i'r rhyngwrwyd yn cynyddu'n gyflym ymhlith ymgeiswyr am dai cymdeithasol, ac roedd llawer yn gweld hyn fel y dull mwyaf cyfleus o chwilio am eiddo ac ymgeisio. Ar yr un pryd, roedd yn well gan ymgeiswyr eraill ymweld â swyddfa'r landlord, gan werthfawrogi'r sicrwydd, mewn rhai achosion, bod eu cais wedi cael ei dderbyn mewn gwirionedd, ac mewn rhai eraill yn gwerthfawrogi'r cyswllt wyneb yn wyneb a'r cyngor yr oedd y swyddfa yn medru eu cynnig.

Mae'n ymddangos yn glir bod raid i landlordiaid ystyried yr ystod ehangaf o gyfryngau a all gynhyrchu canlyniadau a hynny yn ddarbodus.

Galluogi ymgeiswyr bregus i arfer dewis

O'u cymharu â chynlluniau dyrannu 'traddodiadol', mae cynlluniau Gosod ar Sail Dewis yn amlwg yn gofyn am gyfraniad gweithredol gan ymgeiswyr unigol. Yn hytrach nag aros am gael cynnig, ac yna gorfod penderfynu a ddylid ei dderbyn neu ei wrthod, rhaid i ymgeisydd mewn cynllun Gosod ar Sail Dewis archwilio hysbysebion eiddo yn weithredol, dewis yr eiddo y mae'n ei ddymuno, ymgeisio, ac os yn aflwyddiannus, ystyried yr adborth.

Tra bod cynlluniau Gosod ar Sail Dewis yn gofyn am rywffaint o gyfranogiad gweithredol ar ran yr ymgeiswyr, gellid ystyried nad yw hyn yn ddim mwy na'r camau ymarferol y byddai unrhyw un sy'n chwilio am gartref, o ba ddaliadaeth bynnag, yn gorfod eu cymryd. Mae rhai o eiriolwyr dewis wedi darlunio'r cyferbyniad hwn fel un rhwng model 'dinasyddiaeth weithredol' a model o oddefoldeb a dibyniaeth ar y wladwriaeth les.

Tra bod cynlluniau Gosod ar Sail Dewis yn gofyn am gyfranogiad mwy gweithredol, byddai'n nawddoglyd tybio bod dosbarthiadau cyfan o ymgeiswyr am dai cymdeithasol mewn rhyw ffordd yn anabl i gymryd rhan weithredol wrth ddewis eu cartrefi eu hunain. Tra gellid ystyried bod grwpiau o'r boblogaeth, fel yr henoed, neu'r anabl, yn fregus yn y farchnad dai yn ei chyfanrwydd, nid yw hyn yn golygu bod pobl hyn ac anabl yn llai galluog i wneud dewis ar sail gwybodaeth o ran lle y maent am fyw.

Yn ymarferol, yn hytrach nag adolygu systemau cefnogi o'r dechrau, mae landlordiaid wedi adeiladu ar eu trefniadau cyfredol ar gyfer ymgeiswyr bregus, gan roi gwybodaeth a hyfforddiant i weithwyr cefnogi, a darparu ystod o gyfryngau i alluogi ymgeiswyr i gael mynediad at wybodaeth. Fodd bynnag, nid oes yr un cynllun unigol yn cynnig yr ystod lawn o ddulliau, ac nid oes gan yr un cynllun ddull gweithredu cyson tuag at hysbysebu

⁴ Gwelwyd hyn yn arbennig mewn ardaloedd gwledig yn Lloegr

bodolaeth y dulliau a ddewiswyd. Mae'n debygol y bydd consensws yn ymddangos dros amser o ran y dulliau mwyaf effeithiol o alluogi ymgeiswyr bregus i gymryd rhan, a rhaid i landlordiaid fonitro hygyrchedd eu cynlluniau i ymgeiswyr bregus. Rhaid i landlordiaid hefyd sicrhau bod hyfforddiant gloywi ar gael, yn arbennig i ymateb i drosiant staff mewn cyrff cefnogi.

Pan oedd ymgeiswyr yn derbyn cefnogaeth, roedd yn ymddangos bod hyn yn gweithio'n dda. Fodd bynnag, roedd yn ymddangos bod ymgeiswyr nad oedd eu sefyllfa yn ei gwneud yn ofynnol iddynt gael cefnogaeth ffurfiol, ond oedd yn dioddef o anableddau dysgu ysgafn, neu'n dioddef o gyflyrau fel ME neu iselder, yn ymddangos fel petaent yn ei chael yn anodd cysylltu â'r cynlluniau.

Un o swyddogaethau tai cymdeithasol yw darparu ar gyfer y nifer sylweddol o ymgeiswyr sy'n cael anhawster i gynnal ymlyniad rhagweithiol â gwasanaethau. Bydd ar yr ymgeiswyr hyn angen gwasanaethau hygyrch y maent yn medru cael help i ymdrin â nhw, a bydd raid i landlordiaid gynnwys hyn wrth gynllunio gwasanaeth.

Elfen bwysig o gynlluniau Gosod ar Sail Dewis yw caniatáu i geisiadau gael eu gwneud trwy ddirprwy ar ran ymgeiswyr. Mewn rhai achosion, gall hyn gyfateb i ddim mwy na derbyn ceisiadau a wnaed gan un aelod o'r teulu tra bod un arall ar ei wyliau, ond gellir gwneud ceisiadau trwy ddirprwy hefyd ar ran ymgeiswyr bregus, naill ai gan aelodau eraill o'r teulu neu gan weithwyr cefnogi penodol. Mewn rhai achosion, os nad oes cefnogaeth ffurfiol arall ar gael, gall fod yn addas i aelod o staff y landlord wneud cais trwy ddirprwy ar ran ymgeisydd bregus. Mewn achosion lle na fydd ymgeisydd yn medru gwneud dewis rhesymol, gall fod yn addas i'r landlord ddewis eiddo addas, a gwneud cynnig uniongyrchol, yn y dull 'traddodiadol'.

Hysbysebu a labeli lleoedd gwag

Un o nodweddion allweddol cynlluniau Gosod ar Sail Dewis yw hysbysebu'r eiddo sydd ar gael i ymgeiswyr.

Bydd y cylch hysbysebu a ddewisir o angenrheidrwydd yn fater o gydbwyso'r nifer o eiddo sydd ar gael i'w hail osod ar gyfartaledd bob wythnos, yr angen i gadw'r rhent a gollir o gyfnodau foid cyn lleied â phosibl, a chostau gweinyddu a hysbysebu. Mae'r rhan fwyaf o'r cynlluniau wedi mabwysiadu cylch o bythefnos fel y cydbwysedd gorau rhwng gweinyddu ymarferol a rheoli colli rhent o eiddo foid.

Mae'r cylch hysbysebu yn gosod disgyblaeth benodol ar y broses foid, ac mae profiad yn awgrymu y gall wella'r amser trosiant yn sylweddol i landlordiaid gydag amseroedd trosiant foid uwch na'r cyfartaledd. Fodd bynnag, gall landlordiaid gydag amseroedd trosiant sydd yn llai na'r cyfartaledd weld bod yr amserlen benodol a osodir gan y cylch hysbysebu yn cynyddu'r cyfnodau foid mewn gwirionedd, problem a welwyd gan rai cymdeithasau tai.

Mae labelu eiddo, hynny yw'r disgrifiad a roddir o'r eiddo yn yr hysbyseb, ynghyd ag unrhyw gyfyngiadau ar ddaliadaeth, yn un o'r elfennau allweddol mewn unrhyw gynllun Gosod ar Sail Dewis. Mae tair swyddogaeth i labelu eiddo:

- Rhoi disgrifiad ffeithiol o nodweddion hanfodol yr eiddo, fel y nifer o ystafelloedd gwely, y math o wresogi, lefel llawr i fflatiau ac ati.
- Darparu gwybodaeth ar unrhyw amodau cyffredinol ar y gosod, e.e. 'dim anifeiliaid anwes'
- Er mwyn pennu, neu gyfyngu ar y math o ymgeisydd, a'u haelwyd, a all ymgeisio am eiddo.

Dylai penderfynu ar y fath o aelwyd a ystyrir yn gymwys am unrhyw eiddo ddilyn o bolisi dyraniadau'r landlord. Gall landlordiaid cymdeithasol ddymuno hyrwyddo amrywiaeth o amcanion cymdeithasol ehangach trwy eu polisïau ar gyfer gosod eiddo. Wrth bennu polisïau o'r fath, rhaid i landlordiaid cymdeithasol sicrhau nad yw effeithiau'r polisïau yn anfwriadol yn creu gwahaniaethu anghyfreithlon, ac nad yw effaith polisïau o'r fath gyda'i gilydd yn eu hatal rhag rhoi 'ffafriaeth resymol' i'r categorïau o ymgeiswyr a bennwyd.

Mewn cynllun Gosod ar Sail Dewis, mae labelu'r eiddo yn pennu pa ymgeiswyr sy'n gymwys.

Ymgeisio, rhestr fer a gosod

Rhyngddynt mae cynlluniau Gosod ar Sail Dewis yng Nghymru yn defnyddio'r ystod lawn o ddulliau y gall ymgeiswyr wneud cais am yr eiddo o'u dewis. Nid oes yr un cynllun unigol yn cynnig yr holl ddulliau sydd ar gael, ond mae'r rhan fwyaf yn cynnig ystod o ddulliau.

Bydd y dewis o ddulliau ymgeisio yn dibynnu ar faint y cynllun, yr adnoddau sydd ar gael i sefydlu a gweinyddu mwy nag un dull o ymgeisio, a phrofiad y landlord o ran effeithiolrwydd dulliau penodol.

Mae'n amlwg bod technoleg cyfathrebu bersonol wedi cael ei thrawsnewid dros y blynyddoedd diweddar, gyda'r cynnydd cyflym mewn mynediad at y rhyngrwyd, a'r cynnydd mewn ffonau symudol. Mae defnyddio ffonau symudol, yn arbennig gyda'u cyfle i 'dalw wrth ffonio', wedi golygu bod llawer o bobl heb gyfeiriad sefydlog sy'n 'syrffio soffas' yn medru cael mynediad at wybodaeth dros y ffôn neu neges testun mewn ffodd a fyddai wedi bod yn anodd hyd yn ddiweddar.

Mae'r defnydd o'r rhyngrwyd yn amlwg yn cynyddu'n gyflym, ac roedd gan lawer o ymgeiswyr gyswllt â'r rhyngrwyd naill ai gartref neu yn y gwaith, a themlent yn hyderus wrth ddefnyddio'r rhyngrwyd i ddod o hyd i wybodaeth a gwneud ceisiadau. I rai, roedd elfen anhysbys y rhyngrwyd yn atyniad cadarnhaol. Beirniadwyd cynlluniau gyda gwefan 'oddefol', lle gellid gweld gwybodaeth am eiddo ond na ellid eu defnyddio i wneud ceisiadau, ystyrir eu bod ar ei hôl hi ac nad oeddynt yn defnyddio potensial y

rhyngwrwyd yn llawn. Y mae, wrth gwrs, yn bwysig cadw dulliau ‘traddodiadol’ ar gyfer y nifer ostyngol o ymgeiswyr sydd un ai’n anghyfarwydd â ffonau symudol neu’r rhyngwrwyd neu sydd heb fynediad iddynt.

Dangosodd y cyfweiliadau gydag ymgeiswyr, tra bod ymgeiswyr yn barod i ddefnyddio’r post i ddychwelyd cwponau, roedd yn well gan lawer ohonynt yn ymarferol ymweld â swyddfa. Weithiau roedd hyn i sicrhau bod eu cais wedi cyrraedd, tra bod eraill yn ei weld yn fwy cyfleus. Teimlai rhai ymgeiswyr yn glir bod arnynt angen cyngor a chymorth, a theimlent ei bod yn well cael hwn wyneb yn wyneb.

Nid yw bodolaeth dewis yn cael gwared ar wrthodiadau i gynigion. Mae llawer o ymgeiswyr yn gwneud ceisiadau lluosog, ac maent yn barod i aros nes bydd eiddo y maent yn ei hoffi yn cael ei gynnig. Mae’r rhan fwyaf o gynlluniau sy’n defnyddio Cerdyn Blaenoriaeth yn ei gwneud yn ofynnol i ddeiliad dderbyn yr eiddo addas cyntaf y maent yn ymgeisio’n llwyddiannus amdano. I ymgeiswyr eraill, mae pob cynllun yn caniatáu nifer o wrthodiadau, ond dim ond dau sy’n caniatáu nifer heb eu cyfyngu.

Adborth: galluogi ymgeiswyr i addasu dewisiadau

Un o’r darnau allweddol o wybodaeth y mae ar ymgeiswyr ei angen er mwyn arfer dewis ar sail gwybodaeth wrth ymgeisio am gartref yw adborth ar ganlyniad ceisiadau blaenorol.

Mae’n amlwg bod gan ymgeiswyr ddiddordeb mewn cwestiynau fel:

- ‘Pa lefel o bwyntiau (neu fandiau) sy’n angenrheidiol i gael cyfle da am eiddo yn yr ardal yma?’
- ‘Pa mor agos wyf fi at gael y math o eiddo sydd orau gennyf, neu yn yr ardal sydd orau gennyf?’
- ‘Petawn i’n chwilio am fath gwahanol o eiddo (fel fflat yn hytrach na thŷ), neu os byddwn i’n barod i chwilio mewn ardal wahanol, a fyddai fy ngobaith o gael fy ail gartrefu yn gwella?’

Adborth yn rhoi manylion am ganlyniad hysbysebion blaenorol yw’r ffordd symlaf i ymgeiswyr lunio darlun o’r ‘farchnad’ dai cymdeithasol yn lleol, ac o’u gobaith o gael eu hail gartrefu mewn cyfnod rhesymol o amser.

O ystyried bod prinder tai cymdeithasol, gyda’r galw yn llawer uwch na’r cyflenwad yn y rhan fwyaf o ardaloedd, mae’r ateb i’r cwestiwn hwn i ymgeiswyr gydag anghenion tai isel yn debygol o fod yn ddigalon. Mae symlrwydd y cynlluniau ‘bandio’ yn aml yn ei gwneud yn glir iawn nad yw ymgeiswyr ar y band isaf, neu Efydd, yn debygol o gael eu hail gartrefu oni bai eu bod yn barod i dderbyn eiddo nad oes neb yn ei ddymuno fel bedsit ar gynllun cysgodol.

Ar gyfer ymgeiswyr yn y sefyllfa hon, mae'n debygol mai darparu cyngor tai addas ar y dewisiadau tai sydd ar gael yn y sector preifat yw'r unig ffordd y byddant yn cael eu hail gartrefu.

Fodd bynnag,

, mae'n ymddangos mai ansawdd a phrydlondeb yr adborth yw un o'r elfennau gwannaf yn y rhan fwyaf o gynlluniau Gosod ar Sail Dewis. Yn aml mae'r adborth yn anghyflawn, gyda'r adborth ar y canlyniad gosod i ambell eiddo yn cael ei oedi am wythnosau lawer neu'n cael ei anghofio'n llwyr. Mae'r oedi a'r bylchau hyn yn peri rhwystredigaeth ymhlith ymgeiswyr, ond gallant hefyd gyfrannu tuag at greu amheuaeth bod ambell i eiddo ddim yn cael ei osod yn ôl y rheolau.

Mae'n ymddangos mai adborth yw'r maes sy'n gofyn am fwyaf o welliant mewn cynlluniau Gosod ar Sail Dewis.